

Chryščijanskaja DUMKA

BIELARUSKI ČASAPIS — VYCHODZIĆ TRY RAZY U MIESIAC

Sv. Ajciec ab rasizmie i šoviniźmie

U kancy lipnia sioleta sv. Ajciec u svajej letniaj rezidenciji Castel Gandolfo pryňaũ studentaũ, što rychtujucca na misijana-raũ, haduncoũ kalehii Propaganda Fide. Henyja studenty — heta pradstaũniki 37-ch nacyjanalnašciaũ. Siarod ich jošć nia tolki eũropejcy, ale i z usich inšych čašćiej švietu adzinki: čornyja, žoũtyja, čyrvonyja. Sv. Ajciec, vysluhaũšy pryvitaũnia henych roznarodnych studentaũ, pramoviũ da ich ab rasizmie i ab skrajnim nacyjanaliźmie, jaki zvyčajna zaviecca šovinizmam.

Nahodaj hetaha vystupleńnia sv. Ajcu paslužyli niadaũnija napadki italjanskich fašystaũ na Akcyju Katalickuju za toje, što jana jošć antyrasistaũskaj, a hetym samym i antyfašystaũskaj.

U svajej pramovie sv. Ajciec miž inšym skazaũ hetak: — Duža časta ludzi ab hetym havorač i dapuskajucca pamyłak. Slova „katalicki“ znača universalny, paũsiudny, a hetym samym nie rasištaũski, nie nacyjanalistyčny ũ separatyčnym rozumieũni hetych sloũ. Na hetaj praũdzie pavinien apiracca katalicki čyn — „Katalickaja Akcyja“. Dumač pakatalicku, — znača dumač nie pa rasištaũsku, nie nacyjanalistyčna, nie separatyčny, bo katalicyzm nikoha nia choča adseparoũvač, adsovač u siamji čaľaviečva. Nia možna zabyvacca, što ũvieš rod čaľaviečy — heta adna vialikaja ũiversalnaja čaľaviečajarasa. Kažũ čaľaviečy rod, bo slova „rasa“ čutčej padchodzič da gatunkaũ žviiarat, a ludziam bolš adpavia-

daje aznačeũnie ... „rod čaľaviečy“. Takim čynam čaľaviečy rod jošć adnej universalnaj rasaj, choč nia možna piarečyč, što ũ hetaj universalnaj rasie jošć miesca na ũsialakija jaje admieny i nacyjanalnašci.

Treba bylo-b tolki zapytacca, čamu Italija ũ niaščasnym našladoũnictvie pačuła potrebu pajsci ũ slady za Germanijaj? Daũniejšyja italjancy pryhažejšych i sympatyčnejšych ũzyvali sloũ: „gens italica“, „stirps Japheta“ (rod italiski, koraũ Jafeta), ũzyvali aznačaũnia bolš cyvilizavanaha i mienš varvarskaha.

Vialiki łacinski historyk Tacyt bačyũ znak maralnaha ũpadku, kali pisaũ, što nia bylo ũžo dobraha pačućcia nazyvač rečy adpaviednym imiem.

U Kalehii Propagandy, dzie studjujuč studenty 37-ch nacyjanalnašciaũ, Kašćiot na praktycy stasuje zasady svajho universalizmu. ũsie tut dzieci adnej i tej samaj matki, usie adnolkava darahija, usie zasiadajuč pry adnym stale tej samaj Praũdy i taho samaha Dabra. Kalehija Propagandy jošć miescam, dzie isnuje praũdzivy, spraviadlivy i zdarovy rasizm, rasizm adpaviadajučy ludzkoj dastojnašci i jaje sapraũdnamu žmieštu. Sapraũdnym-ža žmieštam ludzkašci jošć — byč ludźmi, a nia dzikimi žviiarami. Jaje dastojnašciaj — byč adnej vialikaj siamjoj.

ũsie paklikany da taho samaha šviiatla Praũdy, Dabra i Miłasernašci, usie paklikany, kab kožny ũ svaim krai, u svaim naro-

dzie, u svajej rasie byũ apostalaũ vialikaj navuki, jakaja pradusim jošć ludzkaj i chryščijanskaj... —

Hetak havaryũ sv. Ajciec. Z hetaj pramovy vyplyvajuč padstavy praũdzivaj demakraciji, bo jany baroniač dastojnašci čaľavieka i jaho pravoũ, z netych-ža sloũ vyplyvajuč i padstavy praũdzivaha, zdarovaha nacyjanalizmu, jaki nikoli nia moža byč samametaj, jaki nikoli nia moža byč całkom adseparavany, addzieleny ad intaresaũ i pravoũ inšych nacyjanalnašciaũ i ad ahulna-ludzkič pryncypaũ chryščijanstva.

Hetaja pramova sv. Ajca vyklikała ũva ũsim šviiecie vialikaje ũražaũnie i pryniata byla z vialikim zdavalenim. Adno tolki nie padabałasia niemieckim rasištam i italjanskim fašystam.

Hetyja vysokija i tak mudryja slovy sv. Ajca majuč vialikaje značeũnie i dla Bielarusaũ. Jany dadajuč nam achvoty aa dalejšaj pracy nad razvojem bielaruskaj nacyjanalnašci ũ zdarovym demakratyčnym kirunku, na zdarovyč chryščijanskich asnovach, a tak-ža, choč maralna, ustrymlivajuč imknieũni tych nacyjanalistaũ, jakija daũno ũžo rychtujucca praɦlynuč nas.

„Chryščijanskaja Dumka“ razam z miesiačnikam „ZORKA“ dla biel. dziaćiej kaštuje ũ hod usiaho 5 zał. U składčynu jašće taniej: kali chto na adzin supolny adras žbiiareč troch padpišćykaũ, dyk za try ekzemplary „Chr. D.“ płaćić tak-ža 3 zał., heta znača: kožny padpišćyk z hetaj trojki atrymaje nasu hazetu za 1 zał. u hod. Numar konta 63.

Републіканскі
Віцекарткі
Іван В. І. Іванца

MARALNY STAN NAŠAJ VIOSKI

Z punktu hledžanńa relihijnaści, katoraja robić čalavieka maralna-vartasnym, ludziej našych možna tut padziaiic na try važniejšyja hrupy:

1—heta ludzi vierujučyja i šviedamyja svajej relihii, ale hetakich na žal jość nia tak mnoha;

2—heta nia toje, što niavierujučyja, ale heta, viarniej skazać, zaniadbaušyja svaje relihijnyja abaviazki i takich na ščasćie wielmi mała; chacia časam staryja ludzi narakajuć, što ciapier pašla vajny ludzi małodšyja nie pryznajuć ničoha, tolki śmiajuca; i

3—heta takija, katorych jość najbołš i ab ich pieravažna tut havaryć budziem. Raŭnadušnymi ich moža jašče nazvać nie vypadaje, bo jany, (kali havaryć ab katalikoch) i da kaścioła, choć kali-niekalki, chodziać, i da śv. Sakramantaŭ navat prystupajuć. I im zdajecca, moža, što jany jość katalikami ũ vystarčajučaj miery, ale treba jašče im mocna padciahnucca, kab stać na stupień vymohaŭ katalicyzmu. Bo jany jość katalikami, možna skazać, paviarchoŭnymi, katalikami pastolki, paskolki im heta mała što kaštuje; a kab tak pryšlosia addać žyćcio svajo za Vieru, ci ũtracić majemaść, svabodu — zachodzić pytańnie: ci jany patrapili-b zdabycca na takuju achviaru.

A moža!... Moža Bohuzmacniŭby ich svajeju łaskajul

Što-ž takoje ciapier našym ludziam možna zakinuć? Jakija nie-

damahańni ich najbołš tak kidajuca ũ vočy?

Pieradusim brak miłaści bližniaha! Heta značyć—brak taho, što jość nieabchodnym varunkam prynaležnaści da chrystyjanizmu. Sam Chrystus, navučajučy i prykazvajučy nam lubić adny adnych, pamiž inšym skazaŭ: „Pa tym paznajuć usie, što vy vučniami maimi, kali miłaść mieć budziecie adzin da adnaho.“ (Jan XIII-35).

A ũ nas najčaciej tolki złość, nienaviść, varožy nastroj adnaho da druhoha. A to moža navat i praz durnaŭstvo adzin choča, kab kamu dzie zrabić jakuju psotu, ci tak jakuju prykraść; kab kaho vykpić, vyśmiajać, pradražnić. Druhi maje ũpadabańnie ũ tym, kab pastajanna svarycca, kab kahości hryści, jak irža žaleza. Znoŭ baćka siamji časam navučaje: „Nie rabi nikomu ničoha dobraha.“ Takaja siamja samalubna zamkniecca sama ũ sabie i nia maje litaści nad druhimi.

A i ũ samaj siamji druhoj, dzie niama miłaści, tam kožny tolki choča, kab samomu žyć, a druhoha ciarpieć nia moža; tam pastajannyja svarki, hryžnia, a chtości słabiejšy musić ad dużejšaha znosić łajanki, praklony, usialakija naśmieški, a to i paboi; musić znosić napaści navat niespraviadlivyja, musić być vinavatym choć niavinny.

Čaho-ž tady možam spadziavacca ad taho, katory nie prystupaje

da śv. Sakramantaŭ, nia chodzić da kaścioła, nia čuje nikoli Slova Božaha?...

Prychodzicca časam jašče čuć taki skaz: „Hrachu nia treba bajacca! Kab ja ũvažau na hrech, to nia žyŭ-by na švieciel!“ A taki skaz, jak „hrech ũ miech, kijem pa miachu, nia budzie hract u“ — uvajšoŭ, možna skazać, u prykazku.

Jašče zdarajecca, što adzin na adnaho zluje, hnievajecca celymi hadami, a padpiušy, napadaje prosta pa bandycku na taho, na kaho maje złość. A dzie pašla jakoj viečaryny zaraz viazuć kahości pakalečanaha da balnicy.

Dalej dajecca zaŭvažyć u našych ludziej apuščańnie niadzielnych i šviatočnych nabaženstvaŭ. Hledziačy na ich, možna nabrać takoha prakanańnia, što im zdajecca — ot, pajšoŭ da kaścioła — dobra i nie pajšoŭ — toje samaje!

Znoŭ kpinki, dzie ũ kampanii z pabožnaści i druhich rečaŭ vartych tolki pašany. Ŭžyvanie biez potreby Imia Božaha, naahuł sloŭ šviatych. Zababony, z užyvaniem navat rečaŭ pašviačanych.

Jašče brydkija slovy, łajanki i žarty niaprystojnyja.

Hetyja ũsie niedamahańni apyryč viedamych krynic zła pachodziac u vialikaj miery i z taho, što ludzi našy zamała znajuć svaju relihiju.

Što datyčyć pravasłaŭnych, to žyćcio hetych apošnich jość dla mianie mienš znanym; ale čuvać, što tut prajaŭlajecca duch biazbožnaści.

AD. STANKIEVIČ

Biełaruski Chryścijanski Ruch

Historyčny narys.

RAZDZIEŁ VII. 21)

BChD ũ Vilni i pieršyja jaje tut pačynańni. (1919—1925).

§ 6. — Zanik BChD ũ Miensku i bałšavickija plany ab biełaruskim katalickim biskupie.

Pašla taho, jak u Miensku ũčviardzilisia bałšaviki, usiakaja dzieinaść BChD, jakaja prad tym tak bujna tam ražvivałasia, była spyniena. Adnak astalaśia tam žmienia ludziej, daŭniejšych siabraŭ BChD, jakija nia tracili nadziei na toje, što revalucyjny vichor praminie, žyćcio ũložycca ũ praŭnyja ramki i budzie mahčymaja choć siakaja-takaja praca navat i dla BChD. Takuju nadzieju sapraŭdy možna bymieć, bo bałšaviki ũ pieršych hadoch svajho režymu davali mahčymaść pracy na novie biełaruskaj kultury, a navat byccam šukali sposabu ražvizańnia problemy relihijnaj. Mahčymaść kulturnaj pracy

ũ BSRR, ściahvała, jak viedama, tudy biełaruskuju intelihiencyju z emigracyi, a tak-ža i z Polskaj Rečypaspalitaj, dzie dla jaje nia było pracy. Ŭ biełaruskim hramadzianstvie jość dumka, što hetkaja bałšavickaja palityka nia była ščyraj, što była heta zvyčajnaja prymanka, kab prybrać da ruk usiu biełaruskuju narodnuju intelihiencyju i takim ci inšym sposabam žniščyć jaje. Voš-ža sabranuju da siabie biełaruskuju intelihiencyju bałšaviki pryblizna ad 1926 h. aŭ da siańnia sapraŭdy niščać, ci adnak dziela hetaha jaje žbirali — sudzić tak nia majem nijakich dadzienych. Palohki dla biełaruskaj kultury ũ pieršych hadoch bałšavickaha režymu moža žjaŭlajuca zvyčajnym prypadkam, a moža i sapraŭdy šviedamaj prymankej dla Biełarusau z boku mas-koŭskaj palityki.

Ŭ kožnym wypadku ũ svaim časie bałšavickaja palityka, dajučaja Biełarusam žyć i pracavać u BSRR, sapraŭdy isnavala, była płodnaj u svaich vynikach i siahała tak-ža da biełaruskaj intelihiencyi relihijnaj. Pazvolu sabie tut prytačyć list z Miensku z 29.IV.1924 h. daŭniejšaj dziejnaj siabrouki BChD na mienskim hruncie da adnaho katalickaha ksiandza Biełarusy ũ Polšcy. Dziela viedamych pry-

A voš znoŭ adnaho razu zdarylasia mnie viasnoju ŭ niadzielu ŭ hadzinach pradpaŭdniowych prachodzić praz adnu pravaslaŭnuju viosku. I što-ż? Ludzi lažać pad płatami na vulicy, jak drevy... Mnie pryjšli na pamiać slovy św. Evanelii: „Jak aviečki nia majučyja pastyra.“ (Max. IX-36).

I tak z usiaho, što tut havarylasia — bačym, što maralny stan našaj vioski nia jość zadavalajučy.

Voš-ža i na našaj ziamielcy treba mnoha ruk da pracy na nivie Božaj, treba apostalstva Chrystovaha.

A kab heta praca dawała lepšyja vyniki — treba było-b jaje. Choć tam, dzie isnuje bolšaje nacyjanalnaje bielaruskaje ŭśviedamleńnie, pravodzić zhodna z pryrodnymi potrebami bielaruskaha narodu. Bo inačaj relihija jość niečymś adarvanym ad žyćcia; relihija, katoraja pavinna ŭrastać čalavieku ŭ jaho kroŭ i kość, pavinna pranikać čalavieka ŭsiaho, usiudy i zaŭsiody.

Jość prajavy bielaruskaha relihijnaha žyćcia, ale jany na žalnia tolki što nia majuć padtrymańnia, ale jašče časta pad naciskam čužych nacyjanalizmaŭ spyniajucca.

I tak — da pracy na nivie Božaj u nas tut adkryvajucca razlehlaja paletki, treba tolki zrazumieć najpilniejšyja potreby nasielnicтва, treba ŭmieć i mieć mahčymaść zastasavać navat i novyja sposaby hetaj pracy, adpaviednyja da miascovych varunkaŭ i sučasnaści *Sakolščyna*.

D. Aniško.

Z hazet

Masony ŭ Polšcy

(„Sučku bjuć — niaviestcy pamiatku dajuć“!)

Polski časapis „Polityka“ nadoviačy nadrukavaŭ artykuł ab polskim masonstvie i jaho dziejnaści. Pavodle hetaha artykułu masony ŭ Polšcy majuć vialiki ŭplyŭ na nutranuju i zahraničnuju polskuju palityku.

Polskaje masonstva dzielicca na try hrupy: 1) — loža „Wialikaha ŭschodu“, 2) — loža „Šotlanskaja“, 3) — „Juda Juda“. Loža „Wialikaha ŭschodu“ zjaŭlajecca polskim addzielam suśvietnaj loży hetaha nazovu i heny polski addziel maje 360 siabroŭ.

Hetyja infarmacyi „Polityki“ padniali ŭ polskaj presie, asabliva ŭ endeckaj i abšarnicka-konservatyŭnaj, ceľuju buru. A heta tamu, što z infarmacyjaŭ „Polityki“ (orhan maładych polskich imperjalistaŭ) vyjšła, što polskaje masonstva prajaŭlaje svaju dziejnaść praz polskuju demakraciju.

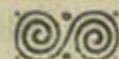
Što robić i čym zajmajecca polskaja masoneryja — hadać nia budziem, jość važniejšyja spravy, ale ŭ hetym wypadku na kryk polskaj nacyjanalistyčnej endeckabšarnickaj presy, skiravany ŭ bok radzimaje masoneryi, zusim dobra adkazvaje bielaruskaja pahavoraka — „sučku bjuć — niaviestcy pamiatku dajuć“!

Samaašukanstva

(„Bielarusaŭ niama i być niepavinna“).

Zusim zrazumiela, što polskaja presa maje prava i abaviazak baranić svaje nacyjanalnyja polskija intaresy. Dziela hetaha jana moža i pavinna vystupać i ŭ spravie bielaruskaj, dy ašwiatlać damahańni i imknieńni Bielarusaŭ, navat idejna zmahajučyja z tym, što ŭvažaje škodnym dla dziaŭžavy. Ale ŭ hetym zmahańni pavinny astavacca nienarušanyimi etyčnyja hranicy. Polskaja presa nie pavinna zabyvać i taho, što sprava polska-bielaruskich suadnosinaŭ zjaŭlajecca wielmi „razdražnienym pytańniem“ nutranaj polskaj palityki. Dziela taho vypisvańnie ab bielarusach roznych vydumkaŭ, jak heta robić „Głos Narodowy“ i padobnyja, i adnačasna zapiarečyvańnie samcha isnavanńia bielaruskaha narodu — da dabra nie viadzie. Pry hetym treba skazać, što hetaja dzikaja i prymityŭnaja praktyka polskaj presy ani isnavanńia bielaruskaha narodu, ani bielaruskaj prablemy ŭ Polskaj dziaŭžavie nie skasuje i bolš škodzić palakom, čymsia bielarusam. Taki sposab ideolohičnaj baračby pakazvaje na prymityvizm kultury i ducha. „Bielarusaŭ niama i być niepavinna“ — kazali i carskija ministry, tymčasam žyćcio pakazvala i pakazvaje dalej susim što inšaje.

jp.

čyn prožviščca ani tej siabroŭki BChD, ani ksiandza nazvać tut nie mahu. Voš dasłoŭny žmiest taho pišma: „...Vielmi Pavažany Ksiondz! Pišu ja nie ad siabie da Ksiondza, ale ad imieńnia katalikoŭ Bielarusaŭ, katoryja čujučy niedachvat duchavienstva, prasilii mianie žviarnucca da našaj Ŭlady (da balšavickaj — Ad St.) z prošbaj ci nie pazvolila-b nam zaprasić ksiandzoŭ z zahranicy. Dziela hetaj pryčyny ja havaryła z niekatorymi pradstaŭnikami vyšejšaj ŭlady ci nie pazvolili-b pryjechać z zahranicy ksiondzom Bielarusam, jak naprykład ks. N. i t. d. Mnie adkazali wielmi pryčilna i daručyli napisać da ks. N. nastupnaje, što savieckaja ŭlada zhodzicca na pryjezd katalickich bielaruskich ksiondzoŭ pad tryma ŭmovami: 1) kab duchavienstva katalickaje pavodle maźlivaści ŭvodziła bielaruskuju movu ŭ zamien polskaj pry dadatkovych nabaženstvach; 2) kab duchavienstva nie vialo ahitacyi proci savieckaj ŭlady i 3) kab zaležnaść duchavienstva była ad biskupa, katory pavinien žyć na Bielarusi i być zaležnym u svajich duchoŭnych spravach tolki ad Rymu. Jość viedama, što biskupa naznačaje Rym, ale my budziem prasić Bielarusu i dla nas wielmi pažadana mieć biskupam Pavažanaha ks. N. Ab hetym

my chacieli pisać da Rymu, ale mo' lepiej budzie atrymać adkaz ad ks. N. ci zhodzicca k nam pryjechać, a kali nie, to čamu? Mo' treba pryńiać jakija kroki ŭ adnosinach da Rymu“...¹⁾

List hety duža vymoŭny i lišnich tumačeńniaŭ nie patrabuje. Što jon nie jakaja vydumka asoby jaho pisaŭšaj, i što balšaviki — ščyra ci nia ščyra nia viedajem — sapraŭdy rabili zachady ab bielaruskim katalickim biskupstvie ŭ Miensku, vidać tak-ža jašče z nastupnaha faktu. U 1925 ci 1926 h. — dakładna nia pomniu — zvaračvaŭsia da mianie adzin pavažny Bielarus z prapazycyčaj zhadzicca... być biskupam u Miensku! Na maje zapytańni, što heta ŭsio znača, čalaviek toj skazaŭ mnie ab hetym bolš-mienš toje samaje, što hena asoba napisala ŭ pišmie. Tady ja henamu čalavieku abjaśniŭ, što katalickim biskupam moža być tolki toj, kaho naznača papiež i što niachaj Maskva robić u hetym kirunku potrebnaja dziela hetaha zachady. Bolš z tym čalaviekam ab hetaj spravie ja nie havaryŭ. Ci heta značyła — biskupskaj mitraj z łaski balšavikoŭ pryharnuć mianie da ich i zrobić z mianie „čyrvonaha biskupa“, ci pad hetyja abiacanki za-

1) Z ŭlasnaha archivu.

U ČEŠĆ UNIEBAŪZIAĆCIA MATKI BOŻAJ

Nieba dla Maryi — heta naha-
roda za Jaje sviatoje žyćcio tut
na ziamli, heta zakančeńnie jaje
dačasnych trudoŭ i ciarpieńniaŭ.
Maryju pasadziŭ Boh u niebie na
pieršaje pa sabie miesca, jaje ũka-
ranaŭ tam, jak kniahiniu ũsia-
ho nieba!

I nam za Maryjaj u nieba da-
rožka! Kali tut blahija, zavidnyja
ludzi spichajuć bielarusau z dob-
raj i spraviadlivaj ich darohi, pie-
raškadzajućy nam „ludźmi zvac-
ca“, dyk tam u niebie z Boham
i Matkaj Božaj takaje samaje
miesca i dla bielarusau znajdzie-
ca, jak i dla ũsich druhich naro-
daŭ hetaha sviatu.

Hena vialikaja dla nas naha-
roda ũ niebie pakryvaje ũsie tut
našy šloly i pracu, i ciarpieńni,
i inšyja našy ũsie niavyhody. U
niebie my budziem wiečna ščašli-
vyja, wiečna budziem ciešycca, bo
my tam tvaram u Tvar ahladać
budziem Boha. Boh — heta tak
daskanalny byt, što jon zdavolva-
je nas zusim. Boh — heta naša
apošniaja meta i naša ščašćie!

Nieba dla nas — heta takaja
reč, ab jakoj nam varta čašćiej
padumać, nieba nam varta žadać
i dla jaho pracavać. Bo kali ũsio
ũ našym žyćci zmianiajecca, ũsio
zybicca, trasiacca i ũciakaje z pad
našych noh, to nieba heta reč
stałaja, wiečna; dastaŭšysia tu-
dy, my tryvajem u peŭnašci svaj-
ho ščašćia, bo jano nam nikoli
nia zmienicca. Jaki dobry Boh,
što jon nam pryhatavaŭ nieba!

Ci-ž my ludzi budziem takimi,
što nie acenim nieba i nie ska-
rystajem z jaho!?

Chrystus nam adčyniŭ nieba.
Dziela hetaha jon z Pračystaj Dzie-
vy naradziŭsia, žyŭ z ludźmi na
šviecie i ũmiraŭ na Kryży. Za hreš-
nych ludziej Chrystus Boh-čala-
viek pieraprasiu abražanaha Boha
Ajca i za našy prastupki jon za-
płaciŭ Bohu Ajcu svajej darahoj
kryvioju. Tady praz heta pasypa-
lisia na nas Božyja łaski i dadzie-
na nam adpuščeńnie našych hra-
choŭ, tady my z synoŭ djabła
pieramianilisia ũ Synoŭ Božych.

Ale i ũ niebie nie adnolkava-
je dla ũsich ščašćie. Skolki kamu
dać dabra ũ niebie — heta ad
Boha zaleža. Matka Božaja naj-
ščašliviejšaja ũ niebie, bo jana na
ziamli zaŭsiody była biaz hrechu.
Inšyja sviatyja ũ niebie karystajuć
z dabra zaležna ad taho, čto z
ich jak lubiu Boha tutaka na ziam-
li. Za bolšuju luboŭ Boha tut, bol-
šym ščašćiem Boh płacić tam. Z
nami moža być tak, što pieršyja
buduć apošnimi, i apošnja
buduć pieršymi. Čto i pažniej ũzlu-
bić Boha moža atrymać roŭnuju
zapłatu z tym, čto ũžo daŭno
lubić i služa Bohu. Adzin momant,
adzin daskanalny akt lubovi Boha
moža hrešnaha čalavieka zrabić
zusim čystym ad hrechu i poŭ-
nym zasluhaŭ na nieba.

Nieba darma nikomu nie dajec-
ca. Na nieba zasłużyć treba. Za-
chacieŭšy i pryłažyŭšy svaju ruku
da hetaha, my lohka sabie mo-

žym zdabyć nieba. U hetaj pracy
my karystajem z zasluhaŭ Syna
Božaha i Božych sviatych. Kali
našy asabistyja zasluhi mała važ-
nyja, tady zasluhi Jezusa, Matki
Božaj i Božych sviatych mohuć
zaniać miesca našych zasluh i Boh
nam ich paliča za našy, a tady
dla nas nieba ũžo peŭnaje.

Ŭsia naša praca dziela nieba
dakonyvajecca całkom pad kan-
trolaj Chrystusavaha tut Kaścioła-
Carkvy. Hetyja rečy dla čalaviec-
tva jošć duža važnyja i nadta pa-
trebnyja, ich na svaju ruku čala-
viek nie praviadzie. Zatoje dla
nas jošć Kaścioł-Carkva, Apostal-
skaja Stalica, jak najvyšejšaja pa-
vaha i kiraŭnik našaha duchova-
ha žyćcia tut.

Z usiaho hetaha dla bielaru-
sau vysnavak tolki adzin — raz
dla nas pryhatavaŭ Boh nieba,
dyk jaho nam treba zdabyć. A
tam ũžo doŭha na nas čakaje
ũniebaŭziataja Matka Božaja!

Ks. V. Š.

Prystanyja ũ Redakcyju

Про Святе письмо—О Исидор
Луб ЧСВВ, Жовква 1938.

*Велика Реформа Чина св. Ва-
силія В. 1882 р. ч. IV*—О. М. Ка-
ровець ЧСВВ, Жовква 1938.

*Леванда Пречистої (Марій-
ські легенди)* — переповів Ант.
Лотоцький, Жовква 1938.

*Злочинна Іскра (Про лиху
книжку й пресу)* — М. Чернець,
Жовква 1938.

*Jak Komintern Organizował
Ruch Białoruski* — F. Okieńczyk,
Wilno 1938.

achvocić da pierajezdu ũ Miensk bielaruskich ksian-
dzoŭ narodnikaŭ, kab pašla ich žniščyć, jak inteli-
hiencyju švieckuju, ci prosta była heta proba ũła-
dzić u BSRR relihijnaje žyćcio, što najmienš praŭ-
dapodobna — zhadać nie biarusia. U koźnym razie,
čvierdžu ũrešćie, što sprava bielaruskaha katalicka-
ha biskupa ũ Miensku była abhavaravana šyraka,
kali adzin radykalny, tady savietafilski bielaruski
dziejač — dziela viedamych pryčyn nazvać jakoha
nie mahu — uvažau, — na što maju pišmienny
dakumant — što vina za niedajšoŭšaje da pazytyŭ-
naha vyniku bielaruskaje biskupstva ũ Miensku la-
žyć na mnie.

Slovam, hetaja niajasnaja dahetul sprava z bi-
skupstvam u Miensku, heta apošni adhałosak dziej-
našci BChD ũ Miensku i čas akančalnaha jaje zani-
ku pad presijaj i prašledam bašavickaha režymu.

RAZDZIEŁ VIII.

Abnaŭleńnie BChD i ũhłybleńnie pracy. (1925—1930).

§ 1. — ščeliny ũ bielaruskim adzynym froncie.

Pačatkami svaimi, jak my ũžo bačyli, BChD
siahaje tych časaŭ, kali pačynaje tvarycca i krysta-

lizavacca bielaruskaja palityčnaja dumka, h. zn. da
pieršych hadoŭ hetaha stahodździa. Ŭžo ũ 1902—3
hadoch my bačym adzinki, jakija pracujuć na nivie
hramadzkaaha i narodna-palityčnaha adradžeńnia bie-
laruskaha narodu, apirajučysia na asnovach chryści-
janstva i demokratyzmu (ks. ks. Budžka, Lisoŭski,
a tak-ža prafesar Rym.-Katalickaj Duch. Akademii
ũ Pietrahradzie Br. Epimach-Šypiła, kala katoraha
kancentrujecca tahdy badaj ũsio biel. kulturnaje
i palityčnaje žyćcio). Dalej raspracoŭvałasia ideolo-
hija BChD siarod bielaruskich studentaŭ Duch. Kat.
Akademii ũ Pietrahradzie ad 1913 da 1918 h. U
1916 h. ũžo paŭstaje ũ Pietrahradzie pieršaja arha-
nizacyja BChD pamiž tamašnim rabotnictwam i tam-
ža ũ 1917 h. pačynaje vychodzić orhan BChD „Kry-
nica“. „Krynica“, pieraniesienaja spačatku ũ Miensk,
a potym u Vilniu, u 1925 h. była zakryta polskimi
ũładami i ad hetaha času pačala vychodzić jak
„Bielaruskaja Krynica“. Razam z „Krynicaŭ“ central-
nyja ũłady BChD prabyvajuć u Pietrahradzie, potym
u Miensku, a nakaniec u Vilni.

Treba tut adznačyć, što ad pačatku bielaru-
skaha ruchu, u peryjadzie darevalucyjnym, jak sia-
rod staroŭnikaŭ sacyjalizmu, tak i chryścijanstva,

Bielaruskaja chronika.

U česć jubileju 950-hodździa Chryścijanstva. Bielaruskaje hramadzianstva ũžo zastanaŭlajecca nad tym, kab čym adznačyc vialiki jubilej 950-hodździa Chryścijanstva. Aprača ũračystaj Akademii paŭstaŭ tak-ža plan vydać u česć hetaha jubileju adpaviednuju knižycu. Hetym maje zaniacca Biel. Katalickaje Vydavietva. Knižycu napisac maje Ks. Ad. Stan-kievič.

Bielaruski relihijny spieŭnik. Adčuvajecca ũ bielaruskim hramadzianstvie i narodzie vialiki niedachop bielarskaha kašciel-naha spieŭnika z notami. Voš-ža ũ tym-ža Biel. Kat. Vydavietvie paŭstaŭ projekt prystupic da apracoŭki i vydańnia takoha hetak sapraŭdy patrebna spieŭnika. Hetaj spravaj maje zaniacca inž. A. Klimovič.

Sprava Biel. Nac. K-tu ũ Najvyšejšym Trybunale. Pastanovu administracyjnaj ulady, jakoj razviazany Bielaruski Nacyjanalny Kamitet u Vilni, advakat F. Steckievič ad imia prezydyjumu B. N. K-tu ũ minulym tydni zaskar-žyŭ u Najvyšejšy Trybunał.

Ukrainski historyk u Vilni. Apošnim časam adviedaŭ Vilniu, a ũ jej i Bielarusau, małady ukrainski vučony historyk T. Kastruba. Vučony hety miž inšym cikavicca tak-ža i prablemami bielarskaj historyi, asabliva pracuje nad spravaj genezy Bielarskaha Narodu.

Novaja plitka bielarskich

Z žyćcia pravastaŭnych

Statystyka padaje, što ũ Pol-skaj Respublicy jošć 4 miljony i 165 tysiač pravastaŭnaha nasiel-nictva. Heta pieravažna bielarusy i ukraincy i nievialiki lik vialikarusaŭ. Na Vałyni—1.465.400, — ukraincy, na Palešsi—1.115.800, — bielarusy i ukraincy, u Vilenščynie, Navahradčynie, Horadzienščynie i Bielastoččynie—1.297.500 — bielarusy i ũ Varšaŭska-Cholmskaj eparchii — 211.700,— pieravažna ukraincy i vialikarusy.

Pry hetym treba adznačyc, što siarod pravastaŭnych niamala žyvie i katalikoŭ adnaje nacyjanal-našci, miž katorymi ani relihijna-ha ani nacyjanalaha sporu nia-ma. Sprava—zabirańnia cerkvaŭ, carkoŭnaje ziamli i inšaj maje-mašci padymajecca zvonku, bo ani vałynskija kataliki, što žyvuć sumiesna z pravastaŭnymi, ani tymbolš kataliki-bielarusy hetaj spravaj nie padymajuć.

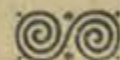
Treba tak-ža viedać, što i pravastaŭnyja ukraincy i pravastaŭnyja bielarusy zdaŭna damahajuc-ca kazańniaŭ u cerkvach i ahułam slova Božaha ũ rodnaj movie — dla Ukraincaŭ, paŭkrajnsku, dla Bielarusau—pabielarusku.

piešniaŭ. Niadaŭna pakazalasia ũ pradažy gramafonnaja plitka z dźviamia bielarskimi piešnia-mi: „Lavonicha“ i „A ũ lesie, lesie“. Našpiavaŭ ich ukrainski chor Sajka.

U Ukraincaŭ

Jubilej 950-cihodździa Chry-scijanstva. Ukraincy ũžo pačali jubilej 950-cihodździa chryścijanstva. Jubilej budzie tryvać cely hod: ad 15.VIII.38 da 15.VIII.39. Pačesny i dziełavy K-t sviatkavania hetaha jubileju vydaŭ adozvu da ũkrainskaha Narodu, u jakoj miž inšym havorycca: ...„Jubilej chryšćeńnia Ukrainy-Rusi prypaminaje nam tuju vialikuju praŭdu, što adradžeńnie nacyi mahčyma tolki na tryvalkich padstavach Chrystovaj navuki. Jon pavinien duchova abjadnać usich, u kaho bjecca ukrainskaje serca. Jak niekali Chrystovaja viera z paasob-nych ukrainskich plamion stvaryła adnu mahutnuju nacyju, tak i siańnia pamiać uviadžeńnia Chry-scijanstva pavinna zradzić u nas ducha jednašci, ducha achviarnašci i rycarskašci, skrapić švieda-mašć našych vialikich relihijnych i nacyjanalnych cennašciaŭ dy raspalić ahoń zaŭziatašci barocca za ich da kanca“...

Delehacyja ũ Premjera. 11.VIII sioleta ũ Premjera była ukrainskaja delehacyja ad Parlamantar-naj Reprezentacyi i ad „Prošvity“ ũ spravach sarhanizavanaha žyćcia ũ suviasi z apošnimi padziejami ũ krai. Premjer zajaviŭ, što ũsio dakładna razvažaj i vydašć adpaviednyja zahady. U hutarkach braŭ udziel tak-ža dyrektor palityčnaha departamantu Min. Unutr. Spraŭ.

ahułam była zhoda, isnavaŭ faktyčna supolny front, supolnaja, a prynamsi zhodnaja praca, choć rozny-mi sposabami, dla ahulnaj bielarskaj mety. Partyj-naja dyferencyjacyja i varožašć miž palityčnymi ideolohična rozny-mi kirunkami vyjavilasia padčas Vialikaj Rasiej-skaj Revalacyi.

Adnak vuzka-partyjny čad i na hety raz praj-šoŭ davoli chutka i ũžnoŭ, roznyja palityčnyja bielarskija kirunki, nia hledziačy na jašće bolšaje pahybleńnie svaich ideolohičnych pahladaŭ, tvaryli adžiny bielarski front i pracavali supolna, choć rozna i rozny-mi sposabami. Druhi hety paryjad, ũžo parevalucyjny, ahulna bielarskaha frontu, prypada-je z małymi adchileńniami na čas 1919—1925 h.

Vynikam hetaha zhodnaha mižpartyjnaha su-žyćcia bylo ũtvareńnie ũ 1919 hodzie Bielarskaha Nacyjanalaha Kamitetu ũ Vilni, kudy ũvachodzili pradstaŭniki ũsich, isnujučych tady ũ našym krai bielarskich nacyjanalnych niezaležnych partyjaŭ.

Voš-ža hety Biel. Nac. Kamitet i ũvajšoŭ ad imia ũsiaho bielarskaha narodu ũ vybarčy blok nacyjanalnych mienšašciaŭ u 1922 h. i pravodziŭ vybary, z jakich vyjšla 11 bielarskich pasłaŭ i 3 se-nataraŭ.

Zhoda ũ Biel. Nac. Kamitecie paddzieržyvalasia jašće i tym, što ũsie siabry jaho arjentavalisia pradusim na svoj narod. Adnak na pačatku 1924 h. bačym ũžo pasiarod niekatorych bielarskich pasłaŭ sprobu šukańnia novych daroh — hetaj „novaj“ da-rohaj miela być adnoŭlenaja arjentacyja na Polšč abo tak zv. polonofilstva. Ale hetyja sproby nia byli pachvaleny bolšašciu Biel. Pasolskaha Klubu i navat pryviali da kryzysu ũnutry hetaha Klubu.

Staršynia Biel. Pas. Klubu Branistaŭ Taraškiev-ič z pryčyny polonofilstva byŭ prymušany ũstupic z svajho stanovišča, a na miesca jaho byŭ vybrany pasłaŭ Rahula.

ũrešcie Taraškiev-ič z polonofila statisia savie-tafilem i praniašcia navat kamunistyčnaj teoryjaj. Ad hetaha času pačynajecca novaja, bolejš hlybokaja, dyferencyjacyja ũnutry Biel. Pas. Klubu Dasiuleš-nija polonofily radykalna pavarnuli z zachadu na ũschod, paciahajučy za saboju vialikuju častku Biel. Pas. Klubu

Ale bielarskaje hramadzianstva, zarhanizava-naje ũ Biel. Nac. K—t i Biel. Pas. Klub jašće praz niejki čas byli navoka adžynymi; pasły, jakija žmianili svaju palityčnuju arjentacyju, astavalisia

U Litoŭcaŭ

Kanhres gieografaŭ. 16-18.VIII sioleta ŭ Koŭnie z nahody 20-ci-hodździa niezaležnaści Litvy ad-byŭsia pieršy kanhres litoŭskich gieografaŭ. Z pryčyny hetaha kanhresu była tak-ža naładžana wystaŭka ŭ Universtyecie Vitaŭta V.

Litoŭski promysł. Centralnaje Statystyčnaje Biuro abličyła, što litoŭski promysł za apošnja hady kaštavaŭ 428.000,920 litaŭ, pracavała 1.440 pramysłowych ustanovaŭ, u jakich mieli pracu 41.000 asob, robotnikam vypláčana 50 milionaŭ litaŭ, słužačym 14 mil. litaŭ.

Dziaržaŭnyja biblijateki. U Litvie isnuje 100 publičnych dziaržaŭnych biblijatek. Aprača hetaha jość tak-ža jašče dziaržaŭnaja centralnaja biblijateka. Sioleta prajektujecca sarhanizavać jašče 35 novych biblijatek na pravincyi. U hetych biblijatekach na pačatku sioletniaha hodu było 137,880 tamoŭ knižak litoŭskich, 35,192 tomy rasiejskich i 28,123 tomy ŭ inšych movach.

Novaja prašvietnaja arhanizacyja. Šviancianskija litoŭcy praz miascovaje starastva prysłali ŭ Vilniu ŭ vajavodztva zarajestravać i začvierdzić statut novaha prašvietnaha T-va „Šviesa“.

Nie dazvalajuć zakładać addziełaŭ ćviarozašci. Vilenskaje Litoŭskaje T-va Ćviarozašci paviedamiła Šviancianskaha starastu, što ŭ Šviancianach jano zakłada-je addziel. Starasta adnak zrabić heta nie dazvoliŭ, ćvierdziačy, što jon maje padstavy dumać, što

LISTY

Z kužalu „fraki“.

*Harmanavičy, Dzišn. pav. Pra-*chodziać viaki. Zmianiajucca ludzi, abyčai, a pieradusim voprarka, na jakuju kładuć najbolšy nacisk. Jak bačym, na vioscy ludzi, asabliva moładź, haniajecca za „modaj“ miestavaj, nakładajučy ciažar na bačkoŭ. Voš sioleta niejaka u vakolicach Harmanavič dajecca zaŭvažyć niejkuju pieramienu ŭ hetaj modzie. Naprykład: na fešcie, na kirmašy la carkvy ci kašciola našy dziaŭčaty nadziajuć pryhoža pavyšyvanaja spadnicy, fartuchi, sački z svajho pałatna. U hetych svaich bielaruskich voprarkach našy charašuchi vyhladajuć duža strojna. Navat ichlapcy i starejšyja mužčyny šyjuć sabie tak-ža z kužalu „fraki“ i kašuli, katoryja kaštujuc taniej i piakniej vyhladajuć.

Jašče paru hod nazad ludzi ŭ nas išli ŭ pierahonki za zahranicnaj „paryskaj“ modaj, a heta było nia pryhoža i nie zdarova kišaniu i haspadarcy. Dzie zdaryca, byvała, vypadak, što chłapiec ci dziaŭčyna apraniecca ŭ chałacik z svajho vyrabu, dyk heta kažuć „dzikun“ ci jašče jnakš.

henaha addziełu metaj budzie nie ćviarozašć, a palityka.

I „Kultury“ addziełaŭ nie začviardžajuć. Šviancianski starasta zabaraniŭ zalažyć addziel Lit. T-va „Kultura“ ŭ Hađuciškach. Matyvy: supakoj i publičnaja biašpieka.

Adnak pavoli heta moda pieramianiajecca, ludzi krychu ahlada-jucca, što zajechali wielmi daloka. Heta nia šviedčyć ab tym, što ŭžo zusim nia treba kuplać kramnicy. Nie! Heta jość i niemahčy- ma, ale nia treba zanadta duža daloka ad svajho adchodzić, treba mieć svoj adpaviedny stroj.

B. K.

Treba bolš šviedamašci.

*Subotniki, Lidzkaŭ pav. Su-*botniki pryhožaje miastečka, akružana z usich staron lesam, a z uschodniaj starany rakoj Gaŭjaj; žycharoŭ budzie paru tysiać i bolšaja časć ziemlaroby, a rešta „panki“. Žydy kramniki havorać u nas najbolš pabielarusku. Jość adnak u nas i vyradki, jony prad druhimi stydajucca havaryć svajej rodnaj bielaruskaj movaj, duma-juć, što jony buduć bolš pavažanyja, jak buduć havaryć papolsku. Ale bolšaja časć trymajecca svajej rodnaj bielaruskaj movy. Šviedamašć bielaruskaja ŭ nas rašcie i pašyrajecca usio ŭpierad, nia hledziačy na vialikija ŭ hetym pieraškody. Da taho-ž jość takija zabityja ciemnotaj, što im u ha-lavu ničoha nie ŭdaŭbieš, havary jamu svajo, a jon budzie svajo. Pryčynaj hetamu ŭsiamu jość to-je, što jony nia čytajuć bielaru-skich knižak i hazet, katoryja im dali-b šviatlo i navučyli-b išci da lepšaha bytu. Voš-ža, darahija braty, nia špiema ŭ ciemnacie, a vučyma svaju moładź čytać i pisać pabielarusku i pašyrajma svaje rodnyja i bielaruskija knižki i hazety!

Svajak.

jašče ŭ adzinym pasolskim klubie. Hetak było praz ceły hod až da pačatku lipnia 1925 hodu. U hetym časie nastupiŭ farmalny padziel adzinaha dahetul B. Pas. Klubu i stvarylasia Biel. Sial.-Rabotnickaja Hramada, a razam z joju T-va Bielaruskaj Škoły. Ad hetaha času pačynajecca tak-ža farmalnaja dyferencyjacyja pasiarod bielaruskaha hramadzianstva — i to nia tolki na poli palityki ci palityčnaj arjentacyi, ale i na poli sacyjalnaj ideolohii i na poli kultury. Marksyzm pačaŭ prałazić usiudy i ŭsio ražjadać.

A što-ž Biel. Chr. Demakracija?

Pašla hetaha padziełu jana pačala intensyŭnu-ju pracu ŭ kirunku pierahladu svajej ideolohii i arhanizavańnia svaich pryhiłnikaŭ. Na padstavie praviedzenaj ankiety raspracoŭvajecca prajekt novaj prahramy, bo staraja z 1920 hodu ŭžo nie adkazvała novamu žyćciu i abstavinam, u jakich apynušsia bielaruski narod. Prajekt novaj prahramy byŭ nadrukavany ŭ „Krynicy“, a pašla byŭ sklikany žjezd, jaki vybraŭ partyjnyja ŭłady i pryniaŭ prahramu ŭ akančalnej redakcyi. Ad hetaha času dziejnašć partyi vykazvaje mnoha enerhii i zachoplivaje šyrokija kruhi biel. intelihiencyi i sialanstva. Partyja pastavi-

ła sabie na mecie: išci ŭ narod, budzić u im šviedamašć nacyjanalnuju i hramadzkuju, abapiorci hetu šviedamašć na chryścijanskaj etycy i demakracyčnych asnovach, zmahacca za pravy biel. movy nia tolki ŭ žyćci dziaržaŭnym, ale tak-ža ŭ kašciel-nym i carkoŭnym. Ale da hetaha jašče vierniemsia.

§ 2. — ChD zachodnia-eŭropejskaja i BChD; BChD — šviedamaja potreby abnovy.

BChD ideova vyvodzicca ad chryścijanskaha (katalickaha) hramadzkaŭa ruchu ŭ Zach. Eŭropie. Vialikaja Francuskaja Revalucyja zburyła tahačasnyja arhanizacyjnyja formy hramadzianstva. Na miesca zarhanizavanych klasaŭ u tak zv. cechy, što dzieili pavodle ŭstalenaha paradku, pryjšla adzinka, abdaravanaja volnašciaj, ale pakinutaja sama sabie. Ludzi pačali dumać ab arhanizacyjna-hramadzkih formach novaha hramadzianstva. A dumać treba było chutka, bo spravy hramadzkija nie mahli astavacca ad inšych halin žyćcia, asabliva ad navuki, jakaja šparkimi šahami išla ŭpierad i stvarala i novyja žyćciovyja mahčymašci i novyja trudnašci. U halinie hramadzkaŭ dumki pačaŭ pieramahać system haspadarskaj volnašci Adama Smitha. Z heta-

Pamior ks. Hlinka

17 h. m. pamior u čechaslavaččynie viedamy i slaŭny pavadyr slavackaha narodu ks. Andrej Hlinka.

Ks. A. Hlinka radziŭsia ŭ 1864 h. u slavackaj wioscy černa ŭ sialanskaj siamji. U 1889 h. pašviačany na ksiandza i zaraz-ža byŭ naznačany na probašča ŭ Ružomberku ŭ Slavakii. Na hetym stanovišči biaz žmieny i pieraryvu prabyŭ da kanca svajho dačasnaha žyčcia. Palityčna ks. Hlinka pačaŭ pracavać ad 1896 h., viadučy svoj, slavacki narod, da poŭnaha adradžeńnia i samastojnaha bytu. Za hetuju 40-hadovuju stojkaju i achviarnuju pracu dla narodnaj spravy Slavakaŭ ks. Hlinka zdabyŭ zaslužanuju slavu i ahulnuju pašanu nia tolki ŭ slavackim narodzie, ale i siarod inšych narodaŭ.

Z USIAHO ŚVIETU

Z Polšcy.

Samaŭradavyja vybary. Pašla bialeńnia ścienaŭ i płaťoŭ nablizajecca pavažniejšaja sprava — samaŭradavyja vybary. Novy samaŭradavy zakon užo hatovy — Sojmam i Senatam pryniaty. Hazety padajuć, što vybary ŭ samaŭradavy pačnucca sioleta ŭ vosieni. U Sojmie i Senacie havaryli, što hetyja i inšyja vybary buduć „čystyja,” h. zn. buduć svabodnyja, biaz nijakaha ani adkul nacisku. Ale jak budzie z hetaj „čystatoj” — pakaža čas i praktyka.

Vybary ŭ Sojm, Senat i vybary Prezydenta. Čas ciapierašniaha Sojmu i Senatu kančajecca ŭ 1940 hodzie žviasny. U 1940 h. kančajecca tak-ža čas ciapierašniaha Prezydenta prof. I. Maścickaha. Dyk voš u 1940 h. prypadajuć vybary ŭ Sojm i Senat i vy-

bary Prezydenta. Vyšejšyja stai polskaha hramadzianstva spravaj padhatoŭki da hetych vybaraŭ užo cikaviacca. Niekatoryja hazety padajuć, što hetyja vybary buduć razložanyja, h. zn. i Sojm i Senat buduć razviazany i sojmava-senackija vybary adbuducca raniej. Vybary Prezydenta adbuducca normalna.

Pry hetym treba adznačyć, što da vybaraŭ ahułam — samaŭradavych i parlamanckich — hatovicca ŭsia, levaja i pravaja, apazycija, hatovicca i ŭradavy OZN. Hetaja apošniaja partyja šukaje šlachou parazumieńnia z Stron. Ludovym i PPS z adnaho boku i z endecyjaj — z druhoha. Str. Ludove i PPS biez kampramisova ŭščiaž damahajucca novaj demakracyčnaj vybarnaj ardynacyi, rospusku sučasnaha Sojmu i Senatu i novych vybaraŭ.

Z zahranicy

Nacyjanalnyja mienšašci. Sprava nacyjanalnych mienšašciaŭ uščiaž žyvaja. Nie zvažajučy na toje, što Sušvietnaja Vajna zakončana z kličam slaŭnaha Vilsona „samaaznačeńnia narodaŭ,” riratorcy, Versalskim i inšymi mirnymi dahavorami, stvaryli ŭ Eŭropie palityčny stan ni vajny ni miru, — stvaryli dziaržavy z vialikim likam terytoryjalnych mienšašciaŭ. Mnohija parahrafy mirnych dahavoraŭ, pratakoły ŭsialakich miždziaržaŭnych narodaŭ i storaž hetych usich pisanych zakonaŭ — Liha Narodaŭ, pryrodnaha zakonu „samaaznačeńnia narodaŭ” u hetych narodaŭ, što apynulisia „nacyjanalnymi mienšašciami,” nie zahlušyli i pryrodnaha honu da samastojnaha žyčcia nia spynili. Ciapier hetaja niavyrašanaja problema niepakoic ŭvieš palityčny šviet. Najbolš jarka hetaja sprava vyjaŭlajecca ciapier na zachodzie — ŭ Čechaslavacyi, a na ŭschodzie — ŭ SSSR. Pavažnaj žjaŭlajecca sprava nacyjanalnych mienšašciaŭ tak-ža ŭ Polšcy, Rumynii i inšych dziaržavach.

Niamiecka-čechaslavacki spor. Niamiecki imperjalizm, pašla zachapleńnia Aŭstryi, zadumaŭ pryłučyć da Niamieččyny Čechaslavackuju krainu Sudety, dzie nasielnictva ŭ bolšašci ŭvažaje siabie niamieckaj nacyjanalności i trymajecca niamieckaje kultury. U hetym kirunku raptoŭna pačali jsci sudeckija niemcy, pad pavadyrstvam kiraŭnika nacyjanalistyčnaj niamieckaj palityčnaj partyi ŭ

ha systemu volnašci haspadarčaj, ci liberalizmu, uspamožanaha novymi vynachodami ŭ navucy, naradziŭsia kapitalizm. Paŭstała zavarotnaja kankurencyja pramyslovyh pradpryjemstvaŭ, bankroctva slabiejšych z ich, šalonaja abnižka płaťy rabotnikami da hetul badaj niabyvaŭaje pavialičeńnie hality rabotnikaŭ.

Užo ŭ pieršych dziesiatkach XIX st. paŭstaŭ cely rad myšlicelaŭ, jakija krytykavali hramadzki kapitalistyčny ład i pakazvali novy. Ŭrešcie pryjšoŭ Marks, prynosiačy navukovy sacyjalizm, jaki ŭ druhoj pałovie XIX stalečcia vykazaŭsia, jak mahutny i śmiarotny vorah kapitalizmu.

Marksoŭski adnak sacyjalizm, haloŭnym čynam dzieła svajej varožašci da chryščijanstva i da ŭsiakaha idealistyčnaha švietapahladu, jak adnaboki, usich nie zdavolivaŭ. Voš-ža vobak jaho, pačynajučy tak-ža ad pieršych dziesiatkaŭ XIX st., ros i razvivaŭsia ŭ Eŭropie hramadzki ruch chryščijanski, jaki časam navat nazyvaŭsia chryščijanskim sacyjalizmom, čašciej chryščijanskaj demakracyjaj, a najčašciej prosta chryščijanska-hramadzki ruch. Ruch hety vobak z sacyjalizmom Marksa, choć inšymi sposabami, ale tak-ža vioŭ rašučuju baraćbu z kapitalam. Siarod chryščijanskich teoretykaŭ i baraćbitoŭ z kapitalizmom najbolš slaŭnyja:

biskup Ketteler u Niamieččynie (1811—1877), Vogelsang (1818—1890) u Aŭstryi, kard. Manning u Anhlii i cely rad inšych u roznych krajoch Zach Eŭropy.

Chryščijanskaja hramadzka navuka pryńiala formy skrytalizavanyja, formy navukovaha systemu ŭ 1891 h. u Encyklicy Lavona XIII „Rerum Novarum”. Ŭrešcie abnovaj hetaj encykliki, dapaŭnieńniem i zmodernizavańniem žjaŭlajecca encyklika Piusa XI „Quadragesimo anno”, vydanaja ŭ 1931 h. Ad času henaj pieršaj Encykliki chryščijanski hramadzki ruch pačaŭ u roznych krajoch razvivacca duža sparka. Paŭstali navat chryščijanskija profesyjanalnyja sajuzy, jakija ŭ 1920 h. zlučylisia ŭ „Mižnarodnaje Abjednańnie Chryščijanskich Profesyjanalnych Sajusaŭ” z stalicaj u Utrechcie. Hety mižnarodny Sajuz pavodle spravazdačy ŭ Miunchen ŭ 1928 h. ličyŭ bolš 2 milionaŭ siabraŭ.¹⁾

Haloŭnyja asnovy chryščijanskaj hramadzka teoryi — heta: relihijna-etyčnyja pryncypy, ahrańičeńnie samavoli adzinki i demakracyzacyja ŭłasności pryvatnaj na karyšć masaŭ, na karyšć ahulna-hramadzka dabra.

1) Ks. J. Piwowarczyk — Kryzys Społeczno-Gospodarczy w świetle katolickich zasad. Kraków 1932. Ks. Dr. Ant. Roszkowski — Katolicyzm Społeczny. Poznań 1932.

čechaslavaččynie, Heinleina; da hetaha-ž i Hitler skiravaŭ palityku vialikaj Niamieččyny adnosna Čechaslavacyi. Paŭstała pahroza vajny. Dziela spynieńnia mahčymaj vajny pačaloŭsia ŭparadkavańnie ŭ čechaslavacyi spravy nacyjanalnych mienšašciaŭ. Pamahać spyniać mahčymuju vajnu prybyŭ u Čechaslavaččynu anhielski palityk lord Runciman, jaki daradžaje Čechaslavackamu ŭradu i Heinleinu pahadzicca i žyć zhodna. Zrozumieła, hetkija zachady nie vyrašajuć celaje prablemy i nie kasujuć pryčyny mahčymašci vajny, ale ciapier ad hetkich i padobnych zachadaŭ temperatura vajennaj harački krychu apała i pakulšto spakojna.

Duchovaja zvyradžeńnie balšavizmu. Balšavizm duchova vyradziŭsia. Kamunistyčnyja pavadry dalej mšciacca adny nad druhimi. Ciapierašni kiraŭnik saviackaha sudu — hieneralny prakuror Vyšynski biazžałasna abvinavačvaje starych balšavikoŭ, bycam za ichnija prošlyja „hrachi“ niščyc ich maralna, nazyvajučy „sábakami,“ „hadami“ i h. d., a tak-ža i fizyčna, damahajučysia dla ich prysudu šmierci. Ciapier Vyšynski raspraŭlajecca z viedamym Krylenkam, jaki doŭhija hady rabiŭ hetaje samaje — teroryzavaŭ saviackim sudom usich niekamunistaŭ.

Duchovaje ździčenie abniało ŭvies sučasny dziaržaŭny aparat SSSR — aryšty, zdrady, sabataży, hramadzkae škodnictva — va ŭsich halinach dziaržaŭnaha žyćcia. Sudy sudziać kamisaraŭ — adkaznych kiraŭnikoŭ: za zlosnyja pryčynieńni dziaržaŭnaj haspadarcy škodaŭ, za šviedamyja zdrady dziaržaŭnych tajnicaŭ, sialan-kałchoznikaŭ — za padpały kałchoznych budynkaŭ i kražu zboža, a rabotnikaŭ sudziać za pomstu nad dahladčykami fabryčnych rabot. Suproć hetaj hramadzkaej chvaroby kamunisty viedajuć tolki adno lekarstva — karu šmierci, abo 10 hadoŭ katarhi i hetym svaje hramadzkija niedamahańni lečać.

Japonska-saviackaja vajna. Miž Japonijaj i Savietami zdaŭna niama družby. Spory i ŭzajemnaja varožaść miž hetymi dziaržavami ŭžo daŭno nia spynialisia. He-

taja varožaść daviała Japoniju i Saviety da vajny, jakaja adbyvalasia davoli kryvava ad 29 lipnia da 11 žniŭnia siol. Biezpasrednaj pryčynaj hetaj vajny byŭ stary hraničny spor. Miž Japonijaj i SSSR ciahniecca ŭžo bolš 10 hadoŭ spor za hranicu daŭžynioj 650 kilametraŭ miž Karejaj i Mandžuryjaj. Hetaja hranica jašče nikoli dakładna nia była ŭstanoŭlena. Ciapier voš Japoncy prabavali pasvojmu ŭstanavić hetuju hranicu, suproć čaho balšaviki rašuča spracivilisia. Pačaloŭsia vajna i tryvała 2 tydni. Nichto ni za Japoniju ni za SSSR nie zaŭziaŭsia i japonskaja dyplomacyja z dyplomacyjaj saviackaj, biez nijakaha pasiarednictva, spynili vajnu i pačali pierahavory dziela ŭstanoŭleńnia hranicy.

Z hetaha vidać, sto Japonija baicca vajny z SSSR i Saviety bajacca vajny z Japonijaj, a Niamieččyna pamahać Japonii tak-ža musić pabajalasia.

Japonska-kitajskaja vajna. Čym dalej japonskaje vojska zachodzić u Kitaj, tym Japonii ciažej pieramahčy kitajskaje abaronnaje spraciuleńnie. Praŭda, kraina Kitaju vajnoj niščycca i pustošycca, ale abaronny duch kitajskaj armii i celaha nasielnicтва krepnie i rasšyrajecca ŭ narodzie ahulnaja nienaviść da akupanskaje japonskaje ŭłady i ahulam da japoncaŭ. Hety voš duchovy nastroj Kitajcaŭ nie varožyc dla Japonii pieramohi ciapier i adkidaje ŭsia lakija japonskija ŭplyvy ŭ Kitaju ŭ budučynie. Hety projhryš Japonii i stanovicca vyjhryšam SSSR na Dalokim ŭschodzie.

Hišpanskaja vajna. Hišpanskaja vajna ŭžo pierastała być centram zacikauleńnia h. zv. dynamičnych dziaržaŭ. Ŭžo apiakunny hišpanskich paŭstancaŭ i pamahalniki republikancam šukajuć sposabu pakinuć hišpancaŭ samych rabie — havorać ab adklikańni z Hišpanii dabravolcaŭ čužyncaŭ. Kab sapraŭdy zacikauleńnyja pastarońnija dziaržavy hetaj vajnoj pierastali „apiakavacca“ niadolaj Hišpanii — vajna tam spyniłasiasa-b chutka.

„Biblija pacyhansku.“ Ŭ Bielhradzie (Juhastavija), pajavitasia ŭ droku Biblija pacyhansku. Pieršaje čytańnie z Biblii pacyhansku ŭ sviatyni vyklikała siarod cyhanoŭ vializarnaje ŭražańnie. Sluchačy špiarša plakali, a pašla pačali z radašci skakać.

Dzie i jak ludzi „prycharošvajucca.“ Spradviakoŭ trymajacca moda „prycharošvańnia“. Byli časy, kali niekatoryja narody prakolyvali vusny, vušy i zavodzili ŭsiakija kołcy, abo bumbałki; jošć jašče i ciapier hetaja moda ŭ prymityŭnych narodaŭ. Ŭ Indyjach i ciapier zavodzjac hołki nia tolki ŭ vušy, ale i ŭ nozdry.

Ŭ Japonii zamužnija žančyny malujuć sabie vusny načorna. Niemalavanyja huby mohuć być tolki ŭ niezamužnich dziaučat.

Tureckija i Arabskija mahametanki malujuć nohci na rukach i na nahach na pamarančavy koler. Brovy holać zuszim i malujuć doŭhuju, tonkaju rysu až da nasady nosa.

Ŭ Persii mužčyny nosiac barody i ŭvažajuć čornuju baradu za najcharašejšuju. Dziela hetaha kožny mužčyna maluje baradu načorna.

Najstarejšaje dreva. Ŭ Partuhalii rašcie aliŭnaje dreva, jakoje maje ŭžo 2000 hadoŭ. Jano nia vysokaje — 2 m. 35 cm., ale tašščynia jaho — na vyšyni hałavy čalavieka ŭ achapku 9 metraŭ. Dreva jšče zdarovaje i rodzić zvyš 600 kl. aliŭnych pladoŭ, z jakich dastajecca 60—70 kl. alivy.

Vilenskaja chronika.

Haspadarčy addzieł. Ŭ U.S.B. z pačatku akademickaha hođu adkryvajecca haspadarčy addzieł. Było tolki Studjum Haspadarčaje.

Eksmisii, a panašamu prosta vysialeńni, z kvateraŭ za dva pieršyja tydni hetaha miesiaca pieravyšli saračniu. A ŭsio zatym, što ludzi nie zaplacili haspadarom za pamieškańnie. Nad niaščasnymi vysialencami zaapiekalasia Hramadzkaja Apieka.

Biezraboćcie ŭšciaž pamianshajacca. Hazety padajuć, što ciapier u Vilni biezrobotnych budzie jakich tolki 670 čalaviek. Siarod biezrobotnych pieravažajuć intelihienty.

Paštovaja skrynka

V. D—a. Atrymali, budziem u mieru mahčymašci karystać.

J. B. Vieršy pieradali ŭ „Zorku“, jakaja vyjdzie z nastupnym numaram „Chr. D.“

N. N. Moža što i padojdzie ŭ „Zorku“.

J. Č. Ŭ „Zorcy“ skarystajem.

M. J. Na žal, ničoha nie padojdzie.

M. Z. Za papraŭki padziaka, z žartaŭ i prysłoŭjaŭ skarystajem.

T. Š. Z niekatorych viestak skarystajem.

B. H. Hetaha zrabieć nia možam.

K. S. Pastarajemsia, ale heta budzie zaležyc i ad našych padpiščykaŭ.

„Chr. Dumka“ vychodzić: 1, 10 i 20 kožnaha miesiaca.

Padpiska na hod — 3 zł., na paŭhodu — 1 zł. 50 hr., na try miesiacy — 75 hr. Cana asobnaha numaru — 10 hrašoŭ. Adrys Redakcyi i Administracyi: Vilnia (Wilno), Zavalnaja vul. № 1—2.

Adkazny redaktar V. JERMALKOVIČ

Vydaviec KS. AD. STANKIEVIČ

Bielaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny, Vilnia, Zavalnaja vul. № 1.